

Τα εγκλήματα του μη εξαρτημένου χρήστη ναρκωτικών ουσιών

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΒΑΘΙΩΤΗ
Επικ. Καθηγητή Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

I. (Αντι)πατερναλιστικές αναγνώσεις σε σχέση με το αξιόποιο του χρήστη ναρκωτικών ουσιών

Αν πράγματι ισχύει το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματός μας στο οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα του πολίτη στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, τότε κάθε ποινικός νόμος που διέπεται από τάσεις **κηδεμόνευσης των πολιτών** χρήζει μιας ουσιαστικής (συνταγματικής) νομιμοποίησης.

Τέτοια νομιμοποίηση πολύ δύσκολα μπορεί να αναζητηθεί σε μια επιχειρηματολογία με επίκεντρο το ενδιαφέρον της έννομης τάξης για την **προστασία της ζωής** κάθε πολίτη από πράξεις που στρέφει ο ίδιος κατά του εαυτού του. Διότι αυτό θα προσέκρουε στην συνταγματικά κατοχυρωμένη **αυτονομία** του προσώπου να λαμβάνει και να υλοποιεί αποφάσεις που πλήττουν τα δικά του έννομα αγαθά. Ένας νομοθέτης που παραγνωρίζει αυτό το δεδομένο είναι –σύμφωνα με μια κατ' αρχήν κακόσημη ορολογία, συνήθη στον χώρο της Φιλοσοφίας του Ποινικού Δικαίου– **“πατερναλιστής”**.

Ως **πατερναλισμός ορίζεται** εκείνη η στάση που στοχεύει στην αποτροπή της βλάβης των αγαθών ενός προσώπου, **ανεξάρτητα από την δική του θέληση**. Ανεξάρτητα από την θέλησή του μπορεί, βεβαίως, να σημαίνει και **“παρά την θέλησή του”**. Για να γίνω προκλητικός: Μήπως υπάρχει ένα **“δικαίωμα στο μαστούρωμα”**, ο **πατερναλιστικός περιορισμός** του οποίου μπορεί να δικαιολογηθεί με **κάποιον πειστικό τρόπο**;

Προτού επιχειρηθεί η απάντηση στο ερώτημα αυτό, είναι χρήσιμο να γίνουν κάποιες διακρίσεις, ώστε να μπορεί να καταστεί σαφές:

- από την μια πλευρά **ποια μορφή αυτοεχθρικής συμπεριφοράς** εκδηλώνει ο χρήστης των ναρκωτικών ουσιών (αυτοβλάβη ή/και αυτοδιακινδύνευση) και

- από την άλλη πλευρά, **ποια μορφή πατερναλιστικής συμπεριφοράς** εκδηλώνει, αν εκδηλώνει, ο νομοθέτης του Ν. 4139/2013.

Η εισήγηση θα ολοκληρωθεί με την παρουσίαση κάποιων ερμηνευτικών παραδοξοτήτων που απορρέουν από την επιλογή του νομοθέτη να τυποποιήσει με συγκεκριμένο τρόπο το αξιόπαινο ή το δυνητικώς ατιμώρητο του μη εξαρτημένου χρήστη.

A. Αυτοβλάβη versus αυτοδιακινδύνευση

Ο Ποινικός Κώδικας αποτελεί κατ' αρχήν αψευδή μάρτυρα της **φιλελεύθερης προσέγγισης** σε ό,τι αφορά τον τρόπο αντιμετώπισης ενός πολίτη που στρέφει τα βέλη του εναντίον του ίδιου του εαυτού του. Διότι πουθενά **δεν** προβλέπεται η **τιμώρηση** ενός προσώπου που **αυτοβλάπτεται ή αυτοδιακινδυνεύει**.

Τόσο η αυτοβλάβη όσο και η αυτοδιακινδύνευση εκπηγάζουν από την αρχή της **ιδίας υπευθυνότητας** του θύματος, η οποία είναι στενά συνυφασμένη με την **ικανότητα ενός προσώπου να διαχειρίζεται αυτόνομα όσα αγαθά του ανήκουν**. Συνακόλουθα, είναι συνεπές να γίνεται δεκτό ότι όποιος **συμμετέχει** σε μια **ελευθεροϋπεύθυνη** αυτοβλάβη ή αυτοδιακινδύνευση του θύματος **κατ' αρχήν** δεν πρέπει να τίθεται στο στόχαστρο του Ποινικού Δικαίου.

Ας δούμε, όμως, τώρα, βάσει ποιου κριτηρίου μπορεί να διακριθεί η αυτοβλάβη από την αυτοδιακινδύνευση, ώστε να συσχετίσουμε ακολούθως τις έννοιες αυτές με το άρ. 29 Ν. 4139/2013.

1. Το κριτήριο της διάκρισης

Το ζήτημα αυτό δεν αντιμετωπίζεται με ενιαίο τρόπο στην ποινική επιστήμη, αν και άπαντες ομνοούν ότι το κριτήριο της διάκρισης δεν μπορεί να αναζητηθεί παρά μόνο στο **υποκειμενικό** επίπεδο:

Κατά μίαν άποψη, λοιπόν, για **αυτοβλάβη** θα πρόκειται, όταν ο φορέας του εννόμου αγαθού που εκδήλωσε την εν τέλει βλαπτική συμπεριφορά **επεδίωκε** την βλάβη του ή εν πάση περιπτώσει την **προέβλεπε ως αναγκαία συνέπεια** της πράξης του και την **αποδέχθηκε**. Αντιθέτως, για **αυτοδιακινδύνευση** θα γίνεται λόγος, όταν ο φορέας του προσβληθέντος αγαθού προέβλεψε ως **ενδεχόμενη** την συνέπεια της

επικίνδυνης συμπεριφοράς του και είτε **πίστεψε ότι θα την αποφύγει** είτε την **αποδέχθηκε**.

Κατ' άλλην, όμως, άποψη, το θύμα **αυτοδιακινδυνεύει**, μόνο όταν ενεργεί **αμελώς** ως προς την επέλευση της βλάβης, δηλ. **πιστεύει** ότι αυτή **δεν θα επέλθει** αν, όμως, την **αποδέχεται**, τότε θα πρόκειται για **αυτοβλάβη** και όχι για αυτοδιακινδύνευση (φυσικά, και εδώ γίνεται κατά τα λοιπά δεκτό ότι ο δράστης αυτοβλάπτεται, όταν επιδιώκει την βλάβη του εννόμου αγαθού του ή την αποδέχεται, προβλέποντάς την ως αναγκαία συνέπεια). Η δεύτερη αυτή άποψη έχει το **προβάδισμα** έναντι της προηγούμενης, αφού συμπορεύεται με ό,τι παγίως γίνεται δεκτό στο πεδίο της διάκρισης της ετεροβλάβης από την ετεροδιακινδύνευση.

2. Το πρακτικό αντίκρισμα της διάκρισης

Το αν η αυτοβλάβη θα οριοθετηθεί έναντι της αυτοδιακινδυνεύσεως με τον έναν ή τον άλλον τρόπο κάθε άλλο παρά αμιγώς θεωρητικό ενδιαφέρον παρουσιάζει, αφού ο Ποινικός μας Κώδικας, πατερναλιστικά σκεπτόμενος, **τιμωρεί στο άρ. 301 ΠΚ την συμμετοχή σε αυτοκτονία**.

Όποιος, λοιπόν παίζει με άλλον το άκρως επικίνδυνο για την ανθρώπινη ζωή παιχνίδι της **ρώσικης ρουλέτας** θα είναι **αξιόποινος ως συμμετοχος σε αυτοκτονία**, αν τον επεληθόντα θάνατο αποδεχόταν τόσο ο άτυχος αυτοπυροβοληθείς (π.χ. όντας καθημαγμένος από την οικονομική κρίση) όσο και ο τυχερός συμπαίκτης του που ευχόταν και ήλπιζε να χτυπηθεί από την σφαίρα ο άλλος, ώστε να γλυτώσει ο ίδιος.

Αντιθέτως, ο τυχερός συμπαίκτης της ρώσικης ρουλέτας **θα συμμετέχει κατά τρόπον μη αξιόποινο σε αυτοδιακινδύνευση**, αν υιοθετηθεί το κριτήριο βάσει του οποίου στο πεδίο της αυτοδιακινδύνευσης εντάσσεται και η αποδοχή της ενδεχόμενης βλάβης. Διότι ενώ η συμμετοχή σε αυτοκτονία προβλέπεται στον Ποινικό Κώδικα ως αξιόποινη πράξη, δεν ισχύει το ίδιο με την συμμετοχή σε αυτοδιακινδύνευση, η οποία δεν έχει τυποποιηθεί ως ποινικώς κολάσιμη συμπεριφορά.

Αν θελήσουμε να εντάξουμε με ακρίβεια την **χρήση των ναρκωτικών ουσιών** σε ένα από αυτά τα δύο πεδία, τότε θα πρέπει να προβούμε στην ακόλουθη διάκριση:

Σε ό,τι αφορά την προσβολή της υγείας του χρήστη πρόκειται για **αυτοβλάβη**, αφού αυτός την προβλέπει ως **αναγκαία** και κατ' ανάγκην την **αποδέχεται**. Δεν πρέπει, πάντως, να παροράται ότι τα προϊόντα της κάνναβης, κατά γενική ομολογία, δεν προκαλούν σωματική εξάρτηση (με εξαίρεση την χρόνια χρήση μεγάλων ποσοτήτων), ενώ και οι άμεσες επιπτώσεις στην υγεία από μια μέση κατανάλωση θεωρούνται μάλλον περιορισμένες. Από την άλλη πλευρά, όμως, υπάρχει γενική σύμπνοια ως προς το ότι η χρήση της κάνναβης μπορεί κάλλιστα να οδηγήσει σε ψυχική εξάρτηση, ενώ, σε έναν μη ευχερώς προσδιορισμό αριθμό περιπτώσεων, η κατανάλωσή της συνδέεται με την μεταπήδηση του χρήστη σε κατηγορία “σκληρών” ναρκωτικών.

Σε ό,τι αφορά την **ενδεχόμενη προσβολή της ζωής** από την χρήση ναρκωτικών, κινούμαστε στο πεδίο της **αυτοδιακινδυνεύσεως**, αφού ο χρήστης δεν αποδέχεται τον προβλεφθέντα θάνατό του, αλλά πιστεύει ότι η κατανάλωση της ναρκωτικής ουσίας θα επιφέρει, μετά την προσωρινή ψυχική ευφορία του, μόνο βλάβη της υγείας του.

3. Νομοθετικές ασυνέπειες;

Με δεδομένο ότι η χρήση των ναρκωτικών ουσιών αποτελεί μια μορφή αυτοδιακινδυνεύσεως σε ό,τι αφορά το έννομο αγαθό της ζωής, δεν είναι άστοχη η επισήμανση μιας νομοθετικής ασυνέπειας:

Γιατί δηλαδή να κρίνεται επιβεβλημένη η τιμώρηση της χρήσης των ναρκωτικών ουσιών, ενώ από την άλλη πλευρά να είναι άνευ ετέρου επιτρεπτή η **συμμετοχή σε ακραία αθλήματα** που, ομοίως, μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε ατομική αλλά και σε μαζική απώλεια της ζωής των συμμετεχόντων – αρκεί να φανταστούμε έναν χείμαρρο ο οποίος παρασύρει αιφνιδίως εκδρομείς που συμμετέχουν στην διάσχιση ενός φαραγγιού.

Για αντίστοιχη ασυνέπεια μπορεί να κατηγορηθεί ο νομοθέτης σε ό,τι αφορά την ανεκτικότητα του έναντι της κατανάλωσης **οινοπνεύματος και νικοτίνης**, όχι όμως και έναντι της χρήσης ναρκωτικών.

Το φάσμα των νομοθετικών ασυνεπειών μπορεί να εμπλουτισθεί με ένα ακόμη παράδειγμα εξαρτησιογόνου συμπεριφοράς που, σε αντίθεση με την χρήση ναρκωτικών, αντιμετωπίζεται από την έννομη τάξη ως κοινωνικός πρόσφορη και

επιτρεπτή συμπεριφορά αυτοβλάβης: Πρόκειται για την **εξάρτηση από τον τζόγο**, η οποία, σε πρώτο πλάνο, έχει επιπτώσεις μόνο στην περιουσία του παίκτη, σε βάθος χρόνου, όμως, μπορεί και αυτή να επιδράσει δυσμενώς στην υγεία του. Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια –προφανώς σε συσχέτισμό με την οικονομική κρίση– το φαινόμενο αυτό έχει λάβει τέτοιες διαστάσεις, ώστε να προβλέπεται **δυνατότητα υποβολής σε πρόγραμμα απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ** και για τους “εξαρτημένους τζογαδόρους”.

Η αιτιολόγηση αυτής της διαφορετικής στάσης του νομοθέτη, ο οποίος δεν δείχνει ανεκτική στάση έναντι της χρήσης ναρκωτικών, ενώ, αντιθέτως, είναι ανεκτικός έναντι των λοιπών μορφών αυτοβλαπτικής ή/και αυτοδιακινδυνεύουσας συμπεριφοράς, μπορεί, ίσως, να εντοπισθεί στο γεγονός ότι στην χρήση των ναρκωτικών ενυπάρχει ένας **κίνδυνος επιδημικής εξάπλωσης** της αυτοεπιθετικής συμπεριφοράς, χαρακτηριστικό γνώρισμα που δεν διέπει τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

B. Δύο κρίσιμα ζεύγη πατερναλισμού

1. Έμμεσος versus άμεσος πατερναλισμός

Για **έμμεσο** πατερναλισμό γίνεται λόγος, όταν η έννομη τάξη **περιορίζει τρίτα πρόσωπα** που πρέπει να **αποθαρρυνθούν** από το να θέσουν τον φορέα του εννόμου αγαθού σε **πειρασμό αυτοβλάβης**. Η απόφαση ενός νομοθέτη να τυποποιήσει ως αξιόποινη την **συμμετοχή σε αυτοκτονία** εντάσσεται ακριβώς στο πεδίο του έμμεσου πατερναλισμού.

Αντιθέτως, στο πεδίο του **άμεσου** πατερναλισμού ανήκουν οι απαγορεύσεις της έννομης τάξης που πλήττουν **ευθέως** την ελευθερία του **φορέα** του εννόμου αγαθού. Εδώ υπάγεται, φέρ’ ειπείν, η υποχρεωτική χρήση κράνους και ζώνης ασφαλείας.

2. Σκληρός versus ήπιος πατερναλισμός

Από την άλλη πλευρά, γίνεται λόγος για **ήπιο** πατερναλισμό, όταν η έννομη τάξη ενδιαφέρεται να **διευκολύνει την λήψη αυτόνομων αποφάσεων** εκ μέρους των πολιτών και λαμβάνει μέτρα ώστε να **αποτρέπεται** η αυτοβλάβη ή η αυτοδιακινδύνευση πολιτών που **δεν είναι σε θέση να λαμβάνουν ελευθεροϋπεύθυνες αποφάσεις** εις βάρος της ζωής τους.

Αντιθέτως, θα πρόκειται για **σκληρό** πατερναλισμό, οσάκις η έννομη τάξη θεσπίζει απαγορεύσεις επιβάλλοντας την βούλησή της **ενάντια στην βούληση** ενός πολίτη που προκρίνει **ελευθεροϋπεύθυνα** την αυτοδιακινδύνευση ή την αυτοβλάβη του. Εδώ εντάσσεται και πάλι η υποχρεωτική χρήση κράνους ή ζώνης ασφαλείας.

3. Συσχετισμός με το άρθρο 29 Ν. 4139/2013

Αν ακολουθήσουμε τις ανωτέρω διακρίσεις, ο νομοθέτης του νόμου 4139/2013, θεσπίζοντας το κατ' αρχήν αξιόποιο του χρήστη ναρκωτικών ουσιών υπό τους όρους του άρθρου 29, υιοθέτησε ένα μοντέλο (εκ πρώτης όψεως) **σκληρού και άμεσου** πατερναλισμού, δεδομένου ότι κάθε πολίτης που αρχίζει να κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών γνωρίζει τόσο τον κίνδυνο κατά της υγείας του όσο και τον κίνδυνο εθισμού του.

Αντιθέτως, η τιμώρηση των πράξεων διακίνησης ανήκει στο πεδίο του **έμμεσου και σκληρού** πατερναλισμού, αφού οι επιμέρους απαγορευτικές διατάξεις στοχεύουν στον περιορισμό της ελευθερίας του τρίτου-διακινητή και όχι του ίδιου του αποδέκτη και χρήστη των ναρκωτικών ουσιών.

Γ. Στρατηγικές για την ουσιαστική νομιμοποίηση του πατερναλισμού στο παράδειγμα της χρήσης ναρκωτικών ουσιών

Επειδή, λοιπόν, ο νομοθετικός και άρα κρατικός πατερναλισμός αντιβαίνει ευθέως στην ατομική βούληση, απαιτείται η εύρεση ενός ερείσματος ουσιαστικής νομιμοποίησης σε ό,τι αφορά το αξιόποιο της χρήσης ναρκωτικών ουσιών. Προς τον σκοπό αυτόν έχουν υιοθετηθεί κάποιες στρατηγικές, άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο δημοφιλείς. Έτσι, έχει υποστηριχθεί:

- ότι η χρήση ναρκωτικών προκαλεί εν τέλει **βλάβη και στους άλλους**, ειδικότερα στην **οικογένεια** του χρήστη και στον **κοινωνικό του περίγυρο**
- ότι το αξιόποιο της χρήσης στοχεύει στην **προστασία των κοινωνικών συστημάτων από την υπερβολική τους επιβάρυνση**
- ότι με την τιμώρηση της χρήσης προστατεύεται το **υπερατομικό-συλλογικό έννομο αγαθό της υγείας του λαού**. Αυτή η μάλλον δημοφιλέστερη έναντι των άλλων δύο, στρατηγική νομιμοποίησης έχει μια αχίλλειο πτέρνα που κάθε άλλο παρά

αμελητέα είναι: Στην πραγματικότητα η υγεία του λαού φαντάζει ως ένα **αυθαίρετο κατασκεύασμα** που βαίνει ενάντια στην φύση του πράγματος: Πώς είναι δυνατόν να υπάρχει υγεία του λαού αν δεν υπάρχει υγεία του κάθε πολίτη ξεχωριστά;

- ότι, στην πραγματικότητα το νομιμοποιητικό θεμέλιο του ποινικού κολασμού της χρήσης ναρκωτικών είναι η έγνοια του νομοθέτη να **στείλει ένα μήνυμα στους κοινωνούς**, με το ακόλουθο περιεχόμενο:

Η προσχώρηση σε ένα μοντέλο ζωής που θα εμπεριέχει την χρήση ναρκωτικών ουσιών **αντιστρατεύεται** κατά τρόπο μη ανεκτό εκείνο το **κοινωνικό μοντέλο** που στηρίζεται στο αρχέτυπο ενός **αυτοελεγχόμενου πολίτη** ο οποίος μπορεί με καθαρό μυαλό να λαμβάνει **ορθολογικές αποφάσεις**. Με άλλα λόγια: Η απόλαυση εξαρτησιογόνων ουσιών διαβρώνει το νόημα της ελευθερίας: **η εξάρτηση δεν επιλέγεται, αλλά ο χρήστης διολισθαίνει σε αυτήν ολοένα και περισσότερο** και συνακόλουθα υποσκάπτει τα φιλελεύθερα θεμέλια της κοινωνίας.

Όχι πολύ μακριά από αυτήν την λογική της **συμβολικής νομοθέτησης** μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται ο Ν. 4139/2013, το σχέδιο του οποίου συνοδεύθηκε από μια Αιτιολογική Έκθεση που ως προς το επίμαχο ζήτημα διαλαμβάνει ότι η τιμώρηση της χρήσης και των αναγκαία συνεχόμενων με αυτήν πράξεων της προμήθειας και κατοχής ναρκωτικών προς ιδίαν αποκλειστική χρήση του προσώπου «συνεχίζουν να αποτελούν αξιόποινη πράξη, καθότι τούτο **εμπεδώνει την αντίληψη** ότι αποτελούν πράξεις που η πολιτεία δεν επιδοκιμάζει». Το **γιατί** της μη επιδοκίμασias, έμεινε, δυστυχώς, ερώτημα αναπάντητο.

- Τέλος, η επιλογή μιας συγκεκριμένης στρατηγικής, σκοπός της οποίας είναι να νομιμοποιηθεί ουσιαστικά το αξιόποινο του χρήστη των ναρκωτικών ουσιών, θα μπορούσε να είναι ευκολότερη υπόθεση, αν γινόταν δεκτό **σε φόντο ήπιου πατερναλισμού** ότι, κατά τεκμήριο, ο χρήστης **δεν είναι σε θέση να εκτιμά με επάρκεια τους κινδύνους που συνάπτονται με την χρήση των ναρκωτικών** και, εξ αυτού του λόγου, έχει λάβει την απόφαση να προστατεύσει τον πολίτη από μια τέτοια –γνωστικά και βουλητικά ελλειμματική– αυτοβλάβη ή/και αυτοδιακινδύνευση, χωρίς να συνεκτιμά τις δικές του επιθυμίες.

Δ. Η κατά βάση αχνή πατερναλιστική ροπή του άρ. 29 Ν. 4139/2013

Πάντως, δεδομένου ότι η ποινική υπόσταση του άρ. 29 παρ. 1 εδ. α΄ Ν. 4139/2013 προβλέπει ένα **πολύ χαμηλό πλαίσιο ποινής φυλακίσεως**, ήτοι από δέκα ημέρες μέχρι πέντε μήνες, θα μπορούσε να αντιταχθεί πειστικά στις επικρίσεις περί πατερναλισμού ότι η **πατερναλιστική ροπή** του Έλληνα νομοθέτη εκφράσθηκε **αχνά**, μη δικαιώνοντας κατά τούτο απόλυτα τον τίτλο του σκληρού πατερναλιστή.

Εις επίρρωσιν της σκέψης αυτής μπορεί να αναφερθεί τόσο η ρύθμιση της παρ. 2 του άρθρου 29 του ανωτέρω νόμου, όπου προβλέπεται ότι «ο δράστης της προηγούμενης παραγράφου **μπορεί να κριθεί ατιμώρητος**, εάν το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις τέλεσης της πράξης και την προσωπικότητα του δράστη, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη ήταν εντελώς περιστασιακή και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί» όσο και η ρύθμιση της παρ. 3, όπου προβλέπεται ότι «καταδικαστικές αποφάσεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου **δεν καταχωρίζονται στα αντίγραφα των δελτίων ποινικού μητρώου**».

Στον **αντίποδα**, ωστόσο, αυτής της κατά βάσιν αχνής πατερναλιστικής ροπής κινείται η επιλογή του νομοθέτη να τιμωρήσει όχι μόνο την χρήση αλλά και **πράξεις που βρίσκονται στο προστάδιο της**, δηλαδή την προμήθεια και την κατοχή ναρκωτικών καθώς και την καλλιέργεια κάνναβης.

Και με αυτήν την διαπίστωση είναι η κατάλληλη στιγμή να στραφεί η προσοχή μας σε κάποιες ερμηνευτικές παραδοξότητες του άρ. 29 Ν. 4139/2013, που θα μας φέρουν σε επαφή με κάποια κλασικά προβλήματα της πράξης.

II. Ερμηνευτικά παράδοξα του άρ. 29 Ν. 4139/2013

A. Προσώθηση του αξιοποίνου στο προστάδιο της χρήσης

Αν είναι μία φορά προβληματική η τιμώρηση της αυτοβλάβης ή/και της αυτοδιακινδύνευσης, τότε είναι δυο φορές προβληματική η τιμώρηση των πράξεων εκείνων που βρίσκονται στο προστάδιο της χρήσης. Και τούτο, διότι οι πράξεις αυτές, υπαγόμενες σε ένα στάδιο **προπαρασκευής** της **κύριας** εκείνης πράξης που βρίσκεται στον **πυρήνα του ποινικού ενδιαφέροντος**, δεν μπορεί να εξομοιώνονται από πλευράς απαξίας με την ίδια την τέλεση της κυρίας πράξεως: Σύμφωνα με τα παγίως διδασκόμενα στο πεδίο της κλασικής-παραδοσιακής ποινικής Δογματικής, ο κανόνας είναι να ενεργοποιείται το *ius puniendi* μιας έννομης τάξης, αφ΄ ης στιγμής έχει λάβει χώρα η αρχή εκτελέσεως του υπό εξέτασιν

εγκλήματος, διότι τότε **γεννάται ο αντικειμενικός κίνδυνος** να πραγματοποιηθεί η νομοτυπική υπόσταση ορισμένου εγκλήματος και, συνακόλουθα, να προσβληθεί το προστατευόμενο έννομο αγαθό.

Κατ' εξαιρέσιν, όμως, προβλέπεται η τιμώρηση και των προπαρασκευαστικών πράξεων, οσάκις υφίσταται μια **ειδική ανάγκη δραστηκής και έγκαιρης προστασίας του εννόμου αγαθού**. Πρόκειται για μια στρατηγική του νομοθέτη που αποκαλείται **“προσώθηση του αξιοποίνου”**, η οποία προσφέρεται ιδίως για την αντιμετώπιση των λεγόμενων **“εγκλημάτων ολκής”** ή **“εγκλημάτων-μαμούθ”** που διαπράττονται από τρομοκράτες:

Ο νομοθέτης παρατηρεί δηλαδή πώς ενεργεί ο εν δυνάμει τρομοκράτης και σπεύδει εν συνεχεία να προσαρμόσει το αξιόποينو βάσει της παρατηρούμενης συμπεριφοράς, μετατοπίζοντάς το ολοένα και προς τα πίσω. Στο μυαλό του νομοθέτη βρίσκεται, προφανώς, η ακόλουθη σκέψη: τι νόημα έχει να επιβάλει κανείς έστω μια εξοντωτική ποινή, όταν το μεγάλο κακό θα έχει ήδη γίνει; Με την προσώθηση του αξιοποίνου, λοιπόν, **η έννομη τάξη θέλει να είναι όσο καλύτερα γίνεται προετοιμασμένη, για να προλάβει το μεγάλο κακό**.

Η στρατηγική, μάλιστα, αυτή συσχετίζεται με το λεγόμενο **“Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού”**, υπό το πρίσμα του οποίου ως εχθρός ορίζεται ένα άτομο που **εικάζεται ότι βάλλει διαρκώς και πάντως αποφασιστικά** κατά των **θεμελίων** της έννομης τάξης. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο (το οποίο θα μπορούσε, ενδεχομένως, να συσχετισθεί με τον τίτλο που έφερε ο παλαιότερος Νόμος 1729/1987, δηλ. **“Καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών, προστασία των νέων και άλλες διατάξεις”**), δεν θα μας κατέπλησσε μια μελλοντική εγκληματοποίηση ακόμη και της προμήθειας σπόρων που προορίζονται για καλλιέργεια ναρκωτικής ουσίας, στο μέτρο που δεν θα ήταν αντιστοίχως απίθανο να φθάσει ακόμη και η αγορά ζάχαρης να απασχολήσει τον ποινικό νομοθέτη, αφού αποτελεί ουσιώδες συστατικό για την κατασκευή μιας βόμβας που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί από τρομοκράτη.

Εφόσον, λοιπόν, ο χρήστης ναρκωτικών αυτοβλάπτεται ή/και αυτοδιακινδυνεύει (κατά τούτο, συμπεριφέρεται ως “εχθρός του εαυτού του”), με αποτέλεσμα να ανακύπτουν όλοι εκείνοι οι προβληματισμοί που αφορούν την δυνατότητα πειστικής νομιμοποίησης της τιμώρησής του, δεν φαίνεται δικαιολογημένη η σπουδή του νομοθέτη να επεκτείνει το αξιόποينو και στα “μετόπισθεν” της χρήσης, ήτοι την

προμήθεια, την κατοχή και την καλλιέργεια, **ως εάν ήτο ο χρήστης ναρκωτικών αντίστοιχης ποιότητας δράστης με εκείνη ενός τρομοκράτη.**

Μάλιστα, εντύπωση προκαλεί και η διακεκριμένη τυποποίηση, για πρώτη φορά στην παρ. 4 του άρ. 29 Ν. 4139/2013, της **πλαστογράφησης κ.λπ. ή χρήσης ιατρικής συνταγής χορήγησης ναρκωτικών ουσιών που γίνεται με σκοπό την χρήση των ναρκωτικών από τον ίδιο τον δράστη.** Διότι οι πράξεις αυτές είναι στην ουσία προπαρασκευαστικές της προμήθειας της χρήσης, άρα **προπαρασκευαστικές της προπαρασκευής της χρήσης.**

Έτσι, ο νομοθέτης καθίσταται ακόμη πιο “εχθρικός” έναντι του χρήστη, δεδομένου ότι τιμωρεί βαρύτερα, δηλ. με **φυλάκιση μέχρι δύο ετών** μια συμπεριφορά που είναι **ακόμη πιο απομακρυσμένη** σε σχέση με την πράξη εκείνη που βρίσκεται στον πυρήνα του ποινικού ενδιαφέροντος, δηλ. την χρήση!

Δεδομένου ότι η προμήθεια, η κατοχή και η καλλιέργεια είναι πράξεις προπαρασκευαστικές της χρήσης, εγείρει μείζονα προβληματισμό η υπ’ αριθμ. **1633/2009** απόφαση του Αρείου Πάγου, με την οποία εκρίθη ότι μεταξύ της κατοχής προς ιδίαν αποκλειστική χρήση και της χρήσης ναρκωτικών ουσιών υφίσταται **αληθής πραγματική** συρροή. Εφόσον επρόκειτο για την **ίδια ποσότητα ναρκωτικών ουσιών** και δεκτού γενομένου ότι ο κατηγορούμενος την κατείχε **για να** την χρησιμοποιήσει, ορθή θα ήταν η πρόκριση της **φαινομενικής** συρροής, στο πλαίσιο της οποίας η κατοχή ως πράξη του αναγκαίου προσταδίου της χρήσης θα **απορροφηθεί** από την δεύτερη κατά την λογική της **συντιμωρητής προτέρας** πράξεως.

Το επιχείρημα του Αρείου Πάγου ότι η **αρχή της ενιαίας ποινής** προβλέπεται ρητώς από τον νόμο μόνο στο άρ. 5 παρ. 1 Ν. 1729/1987 (νυν άρ. 20 παρ. 3 Ν. 4139/2013) και άρα ότι αυτή «δεν βρίσκει έδαφος εφαρμογής στις αξιόποινες πράξεις του άρ. 29 παρ. 1 Ν. 3459/2006» (νυν 4139/2013) είναι έκθετο στον **ορθόδοξο τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού της συρροής.** Στόχος δε αυτού του μηχανισμού είναι να επιβάλλεται **τόση ποινή όση, και μόνο όση, χρειάζεται** για να καλυφθεί η απαξία της εκάστοτε εγκληματικής συμπεριφοράς.

B. Αξίοποινο της καλλιέργειας (μόνο;) καννάβεως προς ιδίαν χρήση

Περαιτέρω, στο άρ. 29 παρ. 1 Ν. 4139/2013 διατηρήθηκε η προβληματική διατύπωση που υπήρχε και στον προϊσχύσαντα Ν. 3459/2006, σύμφωνα με την οποία, ενώ η προμήθεια ή η κατοχή προς ιδίαν χρήση έχει ως αντικείμενο **οποιαδήποτε ναρκωτική ουσία**, η καλλιέργεια έχει ως αντικείμενο **μόνο φυτά κάνναβης** σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται αποκλειστικώς για ατομική χρήση.

Επομένως, εξακολουθεί να μένει άλυτο το ζήτημα της αντιμετώπισης όλων εκείνων των περιπτώσεων κατά τις οποίες το υλικό αντικείμενο της καλλιέργειας προς ιδίαν χρήση δεν είναι φυτό κάνναβης αλλά, σύμφωνα με την απαρίθμηση του άρ. 20 παρ. 2 «φυτό της μήκωνος της υπνοφόρου, οποιουδήποτε είδους φυτό του γένους ερυθρόξυλου, καθώς και οποιοδήποτε άλλο φυτό από το οποίο παράγονται ναρκωτικές ουσίες», και δη σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για ατομική χρήση.

Για την επίλυση του προβλήματος αυτού και, ταυτοχρόνως, για τον αποκλεισμό του ενδεχομένου να αντιμετωπισθούν **με ανόμοιο τρόπο όμοιες περιπτώσεις**, έχει υποστηριχθεί η δυνατότητα υπαγωγής της εξεταζομένης πράξεως στην έννοια της **προμήθειας**, αν και ευλόγως θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος πώς είναι δυνατόν **η αλλαγή και μόνο του υλικού αντικειμένου** να δικαιολογεί **διαφορετικό χαρακτηρισμό της πράξης**, παρότι θα πρόκειται για την **ίδια συμπεριφορά**, η οποία την μία φορά ονομάζεται καλλιέργεια και την άλλη προμήθεια. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, καθίσταται επιτακτική η ανάγκη να διορθωθεί αυτό το νομικό *curiosum*, ακριβέστερα: να καλυφθεί το εν λόγω κενό με επέμβαση του νομοθέτη, ο οποίος θα πρέπει να μνημονεύσει ρητά την καλλιέργεια οποιουδήποτε φυτού και όχι μόνο της κάνναβης.

Γ. Δυνητική άφεση της ποινής λόγω “εντελώς περιστασιακής” τέλεσης

Όπως ήδη επισημάνθηκε, η νομοθετική λογική ενός σκληρού και άμεσου πατερναλισμού σχετικοποιείται όχι μόνο ένεκα του πολύ χαμηλού πλαισίου ποινής που προβλέπεται για τα εγκλήματα του χρήστη αλλά και της δυνατότητας να μείνει, κατ’ άρθρο 29 παρ. 2 Ν. 4139/2013 η αξιόποινη πράξη του ατιμώρητη, εφόσον συντρέχουν δύο προϋποθέσεις: **α)** να ήταν **εντελώς περιστασιακή** και **β)** να **μην είναι πιθανόν να επαναληφθεί**.

Δυστυχώς η διατύπωση αυτής της διττής προϋπόθεσης δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διακρίνεται για την νοηματική ευστοχία της:

Αν ο όρος “περιστασιακός” σημαίνει αυτόν που **προκύπτει ανάλογα με την στιγμή ή την κατάσταση, δεν φαίνεται να αποτελεί μια διαβαθμίσιμη έννοια**, ώστε να μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι υπάρχει μια συμπεριφορά λιγότερο ή περισσότερο και άρα στον υπερθετικό βαθμό: εντελώς περιστασιακή.

Σε περίπτωση, βεβαίως, που αντιμετωπιζόταν ο όρος αυτός με χαλαρότερη διάθεση, προσανατολισμένη στον **προφορικό λόγο**, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης υπό τον όρο “εντελώς περιστασιακή” εννοεί μια αξιόποινη πράξη που τελείται **σπανίως ή πού και πού**.

Αλλά ακόμη κι έτσι να έχει το πράγμα, η δεύτερη προϋπόθεση, η οποία, βεβαίως, αφορά την **συγκεκριμένη πράξη** για την οποία συνελήφθη ο χρήστης, έρχεται να περιστείλει ακόμη περισσότερο το νοηματικό εύρος της εντελώς περιστασιακής πράξης, αφού η **πιθανολόγηση περί μη επαναλήψεώς της** δεν μπορεί να σημαίνει τίποτε άλλο από το ότι η εξεταζόμενη αξιόποινη πράξη έλαβε χώρα **άπαξ**. Υπό αυτό το πρίσμα, όμως, η δεύτερη προϋπόθεση μοιάζει να υπονομεύει την ύπαρξη της πρώτης και, συνακόλουθα, μια τέτοια ερμηνεία οδηγεί **ad absurdum**.

Η νοηματική συνύπαρξη των δύο προϋποθέσεων που τάσσει ο νόμος, δηλ. της εντελώς περιστασιακής χρήσης και της πιθανολόγησης περί μη επαναλήψεώς της, θα μπορούσε να διασωθεί, μόνο αν επιχειρείτο η ακόλουθη ερμηνεία:

Σε ό,τι αφορά μεν την πρώτη προϋπόθεση, ο όρος “εντελώς περιστασιακή” να σημαίνει ότι, **μέχρι την σύλληψη** του χρήστη, η υπό συζήτησιν αξιόποινη πράξη του τελείτο “**στην χάση και στην φέξη**”, σε ό,τι αφορά δε την δεύτερη προϋπόθεση, βάσει της απαιτούμενης προγνωστικής κρίσης **να μην υπάρχει καμία περίπτωση μετά την σύλληψη του χρήστη** να τελεσθεί εκ νέου.